

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת כי תבוא

א. רמב"ן.

פרק כח, פסוק מב':

(מב) הצלצל. על דעת רש"י מין ממיני הארבה. וא"כ ראוי היה שיצרף אותו עם פסוק הארבה והתולעת⁹². ויותר נראה שיהיה צלצל שם למחנה האויב, אמר בנין ובנות תוליד ולא יהיו לך⁹³, לעבוד אותך ולכלכל את שיבתך⁹⁴, כי ילכו בשבי לפני האויב. ואמר כל עצך ופרי אדמתך⁹⁵, אשר לא ישאו לך פירות כאשר הזכיר⁹⁶, יירש האויב הבא עליך כי השנה שיבואו עליך יתנו להם חילם והם יאכלום. ויקרא החיל צלצל בעבור שישמיעו קול מלחמה במחנה⁹⁸ וקול שופר ורעם שרים ותרועה⁹⁹, מלשון צלצלי שמע וצלצלי תרועה¹, ובמנענעים ובצלצלים², וכן ארץ צלצל כנפים³, ארץ המשמעת צלצול כנפיה שהולכת למרחקים כאשר ידאה הנשר⁴. ובגמרא⁵, נטלוה מסיקין, מאן דתני מסיקין לא משתבש. דכתיב יירש הצלצל⁶, ומתרגמינן יחסנינה סקאה, ומאן דתני מציקים לא משתבש דכתיב⁶ במצור ובמצוק. כי הוא אצלם שם למביאי האדם במצור ובמצוק. ודע כי התוכחות במארה ובמהומה ובמגעת ובדבר⁷ והעץ ופרי האדמה⁸ ושאר כל התוכחות (במארה ובמהומה) הן כולם עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה⁸, אבל אחרי הגלות לא יקלל אותם רק לעבוד שם אלהים אחרים עץ ואבן⁹, אבל פעמים שיחזור להוכיחם בארץ, כאשר אמר, יולך השם אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת שם אלהים אחרים¹⁰, והוא הגלות שגלינו לרומי על לכת אגריפס המלך שם¹¹, ואחרי כן ישוב ויאמר זרע רב תוציא השדה וגו'¹², ואלה התוכחות¹³ בהיותם בארץ, כי כן יאמר אחרי ונסחתם מעל האדמה¹⁴. שהוא הגלות. ועל דעתי גם זה מרמזותיו¹⁵, אמר יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת¹⁶, על לכת אגריפס המלך לרומה¹⁷, גם יתכן שירמוז למלך אחר¹⁷ קודם לאגריפס, והוא אריסתובלוס¹⁸ שתפסו שר צבא רומה¹⁹ ויוליכהו שמה בנחושתיים, והיו למשל ולשנינה בכל העמים שהיו תמהים על גבורתם אשר מעולם¹⁹, איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמתם²⁰, ואחרי כן * בא אגריפס שנית עם שליח מלך רומה בארץ וכבש בארץ יהודה מדינות גדולות מאד, ואז נתקיים מה שאמר ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא וגו'²¹, ואמר ישא ה' עליך גוי מרחוק²², כי באו אספסינוס וטיטוס בנו עם חיל גדול מרומיים בארץ ולכדו כל ערי יהודה הבצורות והצר להם מאד, כאשר ידוע בספרים, שלכדו גם חומות ירושלים ולא נשאר רק בית המקדש וחומת העזרה והיו אוכלים בשר בניהם ובנותיהם, וכאשר נלכדה גם היא אז נתקיים ונסחתם מעל האדמה, ואז שבו הרומיים לארצם ובידם גלות ירושלים וביד עמים רבים אשר אתם מיון ומצרים וארם ויתר עמים רבים, ונתקיים והפיצך ה' בכל העמים וגו'²³, והכתובים הבאים אחר כן עונשם בגלות, וכן והיו חיך תלאים לך מנגד²⁴, מפני פחדותנו בגלות ביד העמים הגזורים עלינו גזירות תמיד.

ni/ke

1. מהי דעת רש"י, אנה פרשנו אינו מסכים לה?
2. מהי דעת פרשנו?
3. איך מסביר פרשנו את כל הקורות בימי בני צל כי הנאמר כאן?
4. לפי מה אנה מסקנתו?

* * *

כי תבוא

ליראה את השם... את ה' אלהיך (כ"ח נ"ח) : פרק כח, פסוק נח' :

יתכן, דמה שנהוג אצלנו (וגם בדורות הקודמים) להזכיר את הבורא בשם "השם", בקיצור באות ה' לבד, כמו שכותבים ואומרים, ברוך השם (ה') בעזרת השם (ה'), אם ירצה השם (ה'), השם (ה') יתברך, להשם (לה') הישועה, וכדומה, ולכאורה אין מבואר על מי מוסב "השם" הזה, כי הוא מלה סתמית, ואינה מורה הוראה מוגבלת לומר כי הוא זה, אלהי השמים והארץ — אך הפסוק הזה שלפנינו פותר סתימת לשון זה, באמרו "ליראה את השם", ומפרש — את מי — את ה' אלהיך, הרי דכינה את שם הבורא במלואו (ה' אלהיך) בשם סתמי השם (ה'), ומזה למדו לדורות.

ובסדר העבודה ליוהכ"פ נאמר בהמשך תפלת הכה"ג אנה השם, אנה בשם, ואעפ"י שהוא הגה את השם באותיותיו, אעפ"כ חז"ל כללו הגה מלא זו בשם "השם" וזה מטעם שבארנו, כי שם ה' סתמי מורה על שם ההויה במלואו, ועל כן העתיקו לשונו (במשנה) אנה השם, אנה בשם. וביותר יש יחס קודש לשם "השם" עפ"י הכתוב כמה פעמים בפרשה ראה "לשום את שמו שם" (י"ב ה'), "לשכן שמו שם" (שם, שם י"א) ועוד הרבה פעמים, ובכולם תרגם אונקלוס לאשראה שכינתו, הרי דשם סתמי "השם" משותף עם שם שכינה, ומזה הלשון הרגיל בתפלה עשה למען שמך, והכונה למען שכינתך, כמו שלפעמים בא לשון זה "למען שכינתך" מפורש. והענין מבואר. ועיין בט"ז לאו"ח ריש סימן תרכ"א, ובמח"כ כל דבריו טרודים. ועפ"י מה שכתבנו כאן כל ענין זה מבואר ונוגה לו.

אלו

1. מה פסוק מביא את פרשנו להסביר את כל הצנין?
2. איך פרשנו רוצה שגבין את ה'אלהים': "השם"?
3. איך ולא מה מתרשט אונקלוס ומה מנחות הדבר?
4. איך צנין "השכינה" מתרשט לכל זה?

* * *

ג. מלאכת מחשבת.

ויקרא משה וגו': המסות הגדולות אשר ראו עיניך וגו': ולא נתן ה' לכם לב וגו': **בוונת** המחמר כי אין בעל הנס מכיר ניסו. כדבר האמור בפרשת בא בפסוק "לא ישמע אליכם פרעה" ולא נביט גדולת האותות והמופתיים אלא אחר נסעם מעינינו. כי אחנס שהרגל בהם מביא לידי בזיון ונחשכס לטבע ולא לפלא. ככה דבר משה אל כל ישראל אחס ראיתם כמה ניסים ונפלאות המסות הגדולות והיד החזקה אבל לא הכרתם אותם ולא ידעתם אלא עד היום הזה אשר כבר עברו חלפו למו כאלו לא היה לכם עין רואה ואוזן שומעת:

פרק כט' פסוקים א'-ב'-ג':

אלו

1. פרשנו מבין כאן צנין פסיכולוגי בהשפעת מצויים אדולפים, התוכל להסבירו?
2. מתי יש כוחס על ניסיים אדולפיים להשביע ולאמה?
3. מה לפי זה מסקנתו על פרשנו בהקנת הקטע עלפנינו?

* * *

ד. בכור שור.

כט (א) אתם ראיתם: עתה מזכיר להם הניסים והנפלאות אשר נעשו להם במדבר ובמצרים. (ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת: שלא שמתם לבכם לכלי-הניסים הללו לבטוח בהקב"ה עד היום הזה: כמו עדיין היום הזה. אי-נמי עד היום ששמתם לבבכם וקבלתם הברית, ואתם חפצים להכנס לארץ ולהלחם, על בטחוננו של הקב"ה. (ד) ואולך אתכם: עתה מדבר בשליחותו של מקום, כאילו הקב"ה מדבר עמהם. (ו) ותבואו אל המקום הזה: ונתתי בידכם סיחון ועוג, וארצם שנתנה לשנייהמטות וחצייה המטה. ולפי שעשה לכם כל החסדים הללו, (ח) תשמרו את — הברית* ולא תאמרו בשכר שעשיתי בלבד אני מבקש זאת לכם, כי אף בשכר שאעשה לכם, כי למען דבר שתשמרו הברית תשכילו ותצליחו כל אשר תעשו: מכאן ולהבא.

פרק כט' פסוקים א'-ח':

אלו

1. איך פרשנו מבין את הנאמר בפסוק ד'?
2. מה רצ צומדיים בני ישראל לעשות לפי דעתו ולאמה?
3. אינה מסקנה עליהם להוציא לפי הנאמר בפסוק ו'?
4. מה אחדש פרשנו מביאורו לפסוק ח'?

* * *

(ג) ולא נתן ה' לכם לב לדעת¹.
אף-על-פי שהוא יתעלה השתדל
בתורתיו² ומופתיו³ לתת "לכם לב
לדעת", כאמרו⁴ "ולמען תספר... וידעתם
פי-אני ה'" (שמות י, ב), לא השג זה המקבץ⁵
מרב מריכם.

(ד-ו) ואולף אתכם. אמנם⁶ עתה אחרי
שראיתם רב חסדיו עמכם במדבר
למען תדעו⁷, והביאכם עתה אל ארץ
סיחון ועוג שיש לכם אחוזת ארץ, שתוכלו
לקיים בהם המקבץ⁸, ראוי לכם שמקבץ
והלאה תתנו "לב לדעת".

1. רבינו מתיחס למקומו ולתוכנו של פרק זה,
אחרי שזה עתה סיימנו את פרשת התוכחה עד
ל"דברי הברית... בארץ מואב". ולכאורה קשה:
מה יש עוד להוסיף בדרך התוכחה והמוסר ("אתם
ראיתם... המסות... האותות")? 2. מצוות שנצטוו
בהן במצרים, המשכן במרה ושיאן במתן תורה.
3. במצרים (פסוק ב) וביציאת מצרים. 4. בענין
"למען שתי אותות... ואת אותותי אשר שמתי
בם" (פסוק ב: "האותות והמופתים"). 5.
ה"לדעת" מוסב אפוא, על "וידעתם". לפי רבינו,
"לא נתן" פירושו לא עלה בידו, בדרך השאלה
מ"מאן ה' לתתי להלוך עמכם" (במדבר כב, ג).
עתה עוברת התוכחה של משה לשלב השני, הלא
הוא האותות המופתים של תקופת המדבר, וראשית
שלבי כיבוש הארץ, שלדעת רבינו יש לאל ידם
להצליח בהבאת ישראל אל "לב לדעת" יותר
מאשר אותו השלב הראשון.

ד — ו

6. עיין סוף הערה 5. 7. על משקל "לב לדעת"
ו"וידעתם". 8. דבריו יובנו על פי פירושו ריש
חומש דברים (א, ד ד"ה אחרי הכותו): וזה עשה
(החזיר להם כל התורה כולה) אחר שהשיגו
איזו מנוחה בארץ נושבת (עכ"ל). כלומר, מנוחת
הנפש הבאה עקב מנוחת הגוף מטלטוליו, יש בה
כדי לסייע להבנת דברי תורה. לדעת רבינו, הזכרת
מלחמות סיחון ועוד לא באה מדין 'אותות
ומופתים' (שהרי התורה פטרה את כל הסוגיא
במלה אחת — "ונרם"!), אלא מדין "ונקח את
ארצם", כלומר 'מנוחה בארץ נושבת'. וטעמו עמו,
שהרי אם אותות מצרים ויציאת מצרים לא הביאו

אמנות:

1. קרא שוב את הפסוקים, איך ניתן להבינם לפי פשוטם?
2. איך פרשנו מבין את: "לא נתן..." ואיך זה מסתדר עם הפסוקים?
3. פרשנו מבין בין הניסיון הפלג ראשון והניסיון בצאת ההליכה במדבר, איך
ומה מסקנתו?
4. כמה הבאתם של ישראל לארצם של סיחון ועוג? ריכזה להשפיע?